

И в заключение проводятся упражнения, цель которых, успокоить занимающихся детей, переключить их внимание на другие занятия. Физическая и психическая нагрузка должны быть доведены до минимума. Заключительные упражнения могут проводиться в различной форме: это может быть обыкновенная маршировка под музыку, перестроения, слушание музыки с последующим определением характера произведения, например «Игра в лошадки» П.Чайковского или «Маленький вальс» А.Лядова; или слушание музыки с последующим рассказом о тех образах и представлениях, которые она побудила. То есть следует давать такую музыку, которая понятна ребенку и без песенного текста и без названия рождает в его сознании определенные образы и представления.

Таким образом, с помощью логоритмики воспитываются общие и речедвигательная функции детей. Методические приемы варьируются в зависимости от нарушения речи, но сводятся к одному: к максимальному использованию музыкального и двигательного ритма в целях оздоровления речевой мелодии, речевого ритма, просодии и пантомимической речи. Логоритмическая работа направлена не только на устранение нарушений речи и двигательной сферы ребенка, но и способствует музыкальному развитию детей.

Список литературы:

1. Бернштейн Н. А. Физиология движений и активность. – М., 2014. – 215 с.
2. Белкина С. И. Музыка и движение – М., 2013. – 321 с.
3. Ковшиков В. А. Принципы и методы логопедической работы – Л., 2014. – 230 с.
4. Самойленко Н.С. Логопедическая ритмика для дошкольников. – М., 2012. – 241 с.
5. Эльконин Д.Б. Развитие речи в раннем детстве // Избранные психологические труды. – М., 2017. – 460 с.

ЕСТУ АГНОЗИЯСЫ БАР МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БІЛІМ АЛУДА ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДА ФОНЕМАТИКАЛЫҚ ҚАБЫЛДАУДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Алшинбаева С.Ж., Жұбатова А.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды

Жас ұрпақты тәрбиелеуде, оның бойындағы туа біткен табиғи мүмкіндіктерін дамыту, бағалау, сенім, үлгі көрсету, талап ету арқылы жауапкершілігін жетілдіруге, ынтымақтастық педагогикасын пайдалану арқылы жеке тұлғаны қалыптастыруға болады. Бұл тақырыптың өзектілігі есту агнозиясы бар мектеп жасына дейінгі білім алуда ерекше қажеттіліктері бар балалардың фонематикалық қабылдауы белгілі бұзылыстарға байланысты түзету мәселесі ерекше назар аударуды талап етеді.

Есту агнозиясы – есту арқылы қабылдаудың бұзылуы, фонемалардың мағыналық ерекшеліктерін таңудың және сөйлеу дыбыстарын есту арқылы қабылдаудың бұзылмаған қызметімен ажыратудың қиындауы [1].

Есту агнозияның ауырлығына байланысты келесі белгілерді байқауға болады:

- сөйлеуді түсінудің нашарлауы
- сөздің дыбыстық құрамының атипті алмастырулары
- есту есте сақтау қабілетінің төмендеуі
- есту қабілетінің төмендеуі.

Осы жерде анықтап айтсақ, бұл ұғым «есту сөйлеу агнозиясы» болып саналады. Сондықтан психологиялық-педагогикалық классификацияда сөйлеудің есту агнозиясы «байланыс құралдарының бұзылуы» тобына жатады және фонетикалық және фонематикалық бұзылуларға және сөйлеудің жалпы дамымауына қатысты болуы мүмкін. Бірінші жағдайда бұл сөйлеудің грамматикалық құрылымының бұзылуына әкелмейтін фонематикалық қабылдаудың (сөйлеу дыбыстарының дифференциациясы) бұзылуының жеңіл дәрежесіне

жатады. Екінші жағдайда, сөйлеудің есту агнозиясының ауырлығы пішінді өзгерту мен сөз жасауды сіңіруінде әсер етеді [2].

Сөйлеу тікелей сөйлеуді қабылдау және түсіну процесін қамтиды. Сөйлеудің есту агнозиясында екі процесс те зардап шегеді, бірақ ең алдымен сөйлеуді қабылдау.

Клиникалық-педагогикалық классификацияда сөйлеу есту агнозиясы сенсорлық алалия ретінде анықталады, бірақ сенсомоторлық көзқарас тұрғысынан ғана, фонемикалық қабылдаудың бұзылуы болып саналады. Бұл жерде біз сенсорлық алалияны тілдік тәсілде қарастырамыз, өйткені сөйлеуді түсінудің бұзылуы семантикалық және дыбыстық қабықтарды корреляциялаудағы қиындықтармен байланысты [3].

Мысалы: бала сөйлеуді түсінбейді, бірақ дыбыс айтылуын бұзбай, қайталайды (эхололия). Мұндай нәресте классикалық логопедиялық көздерге сәйкес сенсорлық алалия суретіне сәйкес келмейді. Осы себепті бұл екі бұзылысты шатастырмағанымыз дұрыс.

Есту агнозиясы бар балалар есту қабілетін сақтап қалса да, дыбыстың биіктігіне, қарқындылығына, ұзақтығына және тембріне қарай ажырата алатын болса да, дыбыстың мағынасын түсіне алмайды. Дыбыстарды қабылдауға байланысты бұзылулардың үш категориясы бар. Есту-сөйлеу агнозияны қамтитын семантикалық-ассоциативті агнозия мидың сол жақ жарты шарының, атап айтқанда самай бөліктерінің және Верникке аймағының зақымдануынан туындайды - сөйлеуді ассимиляцияға және түсінуге жауап беретін қыртыс бөлігі, оның көбеюімен байланысты Брока аймағынан айырмашылығы. Өкінішке орай, мұндай ерекше балалар кітап оқи алады, ым тілінде сөйлесе алады, тіпті өз бетінше сөйлей алады, бірақ сөйлеу тілін түсіне алмайды [4].

Бұзылулардың тағы бір түрі оң жақ жарты шардың зақымдалуымен байланысты. Қарапайым есту агнозиясы сөйлемейтін дыбыстарды тани алмауымен сипатталады: жануарлардың дауысы, судың дыбысы, ұшақтың шуы. Мидың осы аймағындағы бұзылулар амузиямен, музыканы қабылдау қабілетсіздігімен де байланысты. Батыс классификациясындағы амузия бұзылулардың тұтас кешені ретінде түсініледі: ырғақтық қабілеттің шамалы тапшылығынан кез келген музыкалық конструкция бұрғы шуымен салыстырылатын шу ретінде қабылданатын жан-жақты амузияға дейін. Амузиясы бар адамдар ән айтуды таниды, бірақ оны біртүрлі, бейтаныс дауыс реніші ретінде қабылдайды. Кейбіреу музыкадан ләззат алады, бірақ ауыр жағдайларда олар оны тітіркендіреді. Кейбір зерттеулер амузияны тональдық агнозиямен байланыстырады, онда грамматикалық конструкциялар мен сөйлеу мағынасы мінсіз түсініледі, бірақ оның тон, тембр, эмоционалды бояу сияқты экспрессивті жақтары адамға көрінбейді [4].

Түзету жұмыстары бірнеше кезеңдерден тұрады:

- 1) есту зейінін дамыту;
- 2) дауыссыз дыбыстарды ажырату: тұрмыстық, табиғи және музыкалық;
- 3) бірдей дыбыстардың, сөздер мен сөз тіркестерінің материалы бойынша дауыстың биіктігін, күшін, тембрін ажырату;
- 4) дыбыс тітіркендіргішінің ұзақтығын ажырату;
- 5) дыбыс құрамы жағынан ұқсас сөздерді ажырату;
- 6) буындарды ажырату;
- 7) сөйлеу дыбыстарын ажырату;
- 8) негізгі дыбыстық талдау және синтез дағдылары.

Бұл мақалада біз есту зейінін дамытуға арналған ойындарды ұсынамыз - бұл түзету жұмысы есту сөйлеу агнозиясы және сенсорлық алалия бар балалар үшін де қолайлы.

«Stop and go» әндері. Бұл осы мақсатқа арналған дайын шығармалар немесе әртүрлі уақыт аралықтарында үзіліс жасайтын кез келген музыкалық шығарма болуы мүмкін. Сонымен бірге музыка ойнап тұрғанда баланың қолынан ұстап, жүресіз, музыка тоқтаған кезде қатты, анық «тоқта» дейсіз және баланы тоқтатасыз. Бала бөлменің айналасында ғана емес, берілген маршрут бойынша жүруі керек, бұл өзін-өзі бақылауды жақсартуға көмектеседі.

Сондай-ақ, музыканы кез келген музыкалық аспаппен алмастыруға болады. Бастау үшін ол үздіксіз дыбысталуы керек, мысалы, қоңырау немесе маракас. Кейінірек қағу аспаптарын (үшбұрыш, қасық т.б.) пайдалануға болады.

Сіздің дауысыңызда осындай құрал болуы мүмкін. Мысалы, «Бар, жүр... тоқта» деп бұйрық беру арқылы ойынды жалғастырасыз. Алдымен есту зейіні ең қарапайым материал бойынша қосымша аландаушылықсыз пысықталады, мысалы, «музыка ойнап жатқанда жүгір». Бала бір ғана факторды ескеруі керек - «дыбыс естіледі - естілмейді».

Есту есте сақтау қабілетімен бірге есту зейінін дамытудың тағы бір нұсқасы: әртүрлі әрекеттерді қажет ететін бірнеше дыбыс болған кезде, мысалы: «Қоңырауды естісең - жүр, барабанды естісең - жүгір».

Қорытындылай келе, сөйлеудің есту зейіні ол дыбыстық сөйлеу стимуляторына зейінін шоғырландыру қабілеті. Ол жалпы есту зейініне негізделген. Есту зейіні дыбыстарды ажырата білу және жалпы түсіну қабілетін дамытудың алғы шарты деп шартты түрде айта аламыз, өйткені дыбысқа зейінді бағыттау қабілетінсіз оны дәл қабылдау мүмкін емес.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Парамонова Л.Г., Логопедия для всех. 4-е издание - СПб.: Питер, 2009. -416 с
2. Тарасова О. А., Чернышевы Ю. А., Речевая слуховая агнозия теория и практика. – М.Издательство Перо, 2021 – 230 с.
3. Лалаева Р. И., Парамонова Л. Г. Шаховская С.Н., Логопедия в таблицах и схемах. Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
4. Амузия и слуховые агнозии. - <https://postnauka.ru/themes/postnauka>

ПСИХИКАЛЫҚ ДАМУЫ ТЕЖЕЛГЕН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ – ТАНЫМДЫҚ ДАҒДЫЛАРЫНДАҒЫ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Арбабаева А.Т., Марат А.Т.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды

Психикалық дамудың тежелуі – бұл жеке психикалық процесстер (естесактау, зейін, ойлау, эмоционалды – ерік саласы) белгілі бір жастағы қабылданған психологиялық нормалардан артта қалған кезде психикалық дамудың қалыпты қарқынының бұзылуы. Психикалық дамудың тежелуі терминін психиатр Г.Е.Сухарева 1959 жылы ұсынған. Ол өткен ғасырдың 90-жылдарына дейін кәсіби әдебиетте және психологиялық – педагогикалық тәжірибеде кеңінен қолданылды. Содан кейін бұл термин тым жалпыланған және ескірген деп танылды, сондықтан 1997 жылы психикалық дамудың кешігуі медициналық диагноз болуды тоқтатты. Бірақ терминнің өзі өзектілігін жоғалтпайды, енді диагноз контекстінде емес, баланың дамуына педагогикалық сипаттама ретінде қолданылады. Психикалық дамудың тежелуінің көптеген себептері бар, бірақ қазіргі уақытта оларды екі үлкен топқа – биологиялық және әлеуметтік себептерге бөлінеді.

Психикалық даму тежелуі бар балаларда, әртүрлі әлеуметтік себептер (орталық жүйке жүйесінің жеңіл зақымдануы, соматикалық әлсіздік, цереброастеникалық күйлер, педагогикалық қараусыздық, гармониялық инфантилизм т.б) салдарынан, бейімделу қиындығы кездеседі. Жоғарыда аталған кемшіліктер психикалық дамуы тежелген балалардың жалпы білім беру бағдарламасын меңгеруіне кедергі жасамайды, бірақ олардың психикалық және дене бітімдік ерекшеліктеріне бейімделуін қажет етеді. Дер кезінде жүргізілген көмек жүйесі кейбір жағдайдағы медициналық көмек аталған даму ауытқуын толық немесе жартылай жоя алады [1].

Балалардың психикалық дамуының айқын тежелуінің себептері көп жағдайда жатыршылық кезеңде, босану кезінде және бала өмірінің алғашқы жылдарында